

[Avaleht](#) > ... > [Kohtumenetlused](#) > [Tsiiviilasjad](#) > [Tõendite Kogumine](#) > [Germany](#)

Tõendite kogumine

Sisu koostaja:

European Judicial Network
(in civil and commercial
matters)

 Saksamaa

1 Tõendamiskohustus

1.1 Millised on tõendamiskohustust reguleerivad normid?

Tsiivilkohtumenetluses on põhimõtteliselt mõlemal poolel kohustus tõendada talle soodsa õigusnormi kohaldamise aluseks olevaid faktilisi asjaolusid. Seetõttu põhineb tõendamiskoormise jagunemine sageli tsiivilõiguse materiaalõiguslikel normidel, näiteks tsiivilseadustikul (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB). Need normid sisaldavad nõude aluseid, lisanorme, sisulisi ja muid vastuväiteid. Tõendamiskoormis teatud õigusnormi (nt tsiivilseadustiku paragrahv 433 müügilepingu sõlmimise kohta) faktilise koosseisu täitmise kohta (tõendite esitamise põhimõte) lasub üldjuhul sellel poolel, kes esitab sellele tuginedes nõude (näiteks ostuhinna tasumine), ja kui vastaspool need asjaolud vaidlustab, peab esimesena nimetatud pool neid tõendama. Teisalt peab vastaspool esitama võimalikud vastanduvad õigused või vastuväited (nt kohustuse täitmine) ja neid tõendama. Kui pärast menetluslikult vastuvõetavate tõendite kaalumist jääb ikkagi üles kahtlus olulises faktilises küsimuses, tuleb teha otsus selle kohta, kellel lasub tõendamiskohustus. Pool, kes vastavalt tõendamiskohustuse normidele peab tõendama asjaomast faktilist asjaolu, kaotab kohtuasja juhul, kui ta ei suuda tõendamiskohustust täita.

1.2 Kas on olemas normid, mille alusel on teatavad asjaolud tõendamiskohustusest vabastatud? Millistel juhtudel? Kas tõenditega on võimalik konkreetne õiguslik eeldus ümber lükata?

Saksa õiguses on erinevaid tõendamiskoormise kergendamise vorme kuni tõendamiskoormise ümberpööramiseni välja. Need on alljärgnevad.

1. Tõendamiskoormise ümberpööramine

Tsiivilkohtumenetluses on tegemist tõendamiskoormise ümberpööramisega, kui põhireegel, mille järgi kumbki pool peab tõendama talle kasulikke asjaolusid, pööratakse ümber. Tõendamiskoormise ümberpööramiseks peab vastaspool teise poole kasuks oleva asjaolu ümber lükkama. Näiteks sisaldab tsiivilseadustiku paragrahv 477 sätteid tõendamiskoormise ümberpööramise kohta müügiõiguses. Tsiivilseadustiku paragrahvi 477 lõike 1 esimeses lauses on sedastatud järgmine: „Kui ühe aasta jooksul alates riisiko üleminekust ilmneb, et kauba seisukord on vastuolus tsiivilseadustiku paragrahvi 434 või paragrahvi 475b nõuetega, loetakse, et kaup oli puudusega juba riisiko ülemineku ajal, v.a juhul kui selline eeldus on vastuolus kauba või puuduse olemusega. [...]“. Sellisel juhul ei pea ostja tõendama, et puudus oli juba üleandmise hetkel olemas, vaid müüjal lasub kohustus tõendada, et puudus ei olnud sellel ajal olemas.

2. Tõendamiskoormise kergendamine

a. Seadusest tuleneva eelduse (*gesetzliche Vermutung*) kohaselt tuleb teatud asjaolude esinemise (eelduse alus) korral eeldada ka teatavate muude asjaolude esinemist ning võtta neid õigusliku hindamise puhul arvesse. Seadusest tulenevad eeldused kergendavad tõendamiskoormisega poole olukorda, sest ta peab esitama ja tõendama üksnes eelduse aluseks olevaid asjaolusid. Tsiivilkohtumenetluse seadustiku (*Zivilprozessordnung*, ZPO) paragrahvi 292 alusel on lubatud tõendada ka vastupidist. Seadusest tulenevad eeldused võivad olla

seotud asjaoludega, näiteks eeldus, et võlausaldaja valduses olev hüpoteegikiri on võlausaldajale üle antud, sest see on võlausaldaja valduses (tsiviilseadustiku paragrahvi 1117 lõige 3). Need võivad olla seotud ka õigustega, näiteks eeldus, et pärimistunnistuse omanikul on pärija staatus (tsiviilseadustiku paragrahv 2365).

b. Faktilised eeldused (*tatsächliche Vermutung*) esinevad juhul, kui kohus – tuginedes enda või ekspertkogemusele – võib järeldada tõendatud asjaoludest tõendamata asjaolud (**kaudsed tõendid**). Näiteks kaudsest tõendist, et temperatuur oli konkreetsel kellaajal mitu kraadi üle nulli, saab üldisele kogemusele tuginedes järeldada, et konkreetne isik ei saanud sel kellaajal mustal jääl libiseda. Vastaspool võib vaidlustada eelduse selliste asjaolude alusel, mis annavad alust tõsiselt kahelda selles, kas sündmuse kulgu oli tõepoolest tavapärane, lähtudes üldisest kogemusest.

3. Kohtupraktikas lähtutakse tõendamiskoormise kindlaksmääramisel üha enam võrdsuse ja huvide õiglasest tasakaalustamisest konkreetses riskivaldkonnades. Allpool on esitatud kõige olulisemad näited.

- Tootjavastutus (vastavalt tsiviilseadustiku paragrahvi 823 lõikele 1)

Kannatanud poolel lasub kohustus tõendada, et toode on puudusega, et õigushüve on rikutud ja et nende kahe vahel on põhjuslik seos. Teisalt lasub tootjal kohustus tõendada, et ta on täitnud talle pandud kohustusi seoses töökorralduse, juhiste, turustamisjärgse järelevalve ja ohtude ennetamisega ning seetõttu ei saa talle midagi süüks panna.

- Teavitamis- ja nõustamiskohustus

Kui ei ole täidetud konkreetseid lepingulisi või lepingueelseid kohustusi, mis on seotud teavitamise ja nõustamisega, peab süüdiolenev pool tõendama, et kahju oleks tekkinud isegi siis, kui ta oleks oma kohustusi täitnud. Valitseb eeldus, et kannatanud pool toimis talle antud teabest lähtuvalt.

1.3 Kui veendunud peab kohus asjaolus olema, et oma otsus sellele asjaolule rajada?

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvis 286 on sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku kohane aluspõhimõte, nimelt tõendite vaba hindamise põhimõte (*Freiheit der Beweiswürdigung*). Selle põhimõtte kohaselt peab kohus tegema ise otsuse selle kohta, kas väidetav asjaolu on tõene või väär, võttes arvesse kogu menetluse sisu ja tõendite alusel tehtavaid järeldusi.

Ülekaalukas või suur tõenäosus üksi ei ole piisav asjaolu tõendamiseks, kuid samas ei tule välistada kõiki kahtlusi. Peab olema teatav kindlus, mis on praktikas piisav ja mis kõrvaldab mis tahes ülejäänud kahtlused, samas neid tingimata täielikult välistamata.

Kui seaduse alusel piisab esmapilgul usutavatest tõenditest, tehakse vajaliku tõendamisstandardi kohta erand (nt ajutiste meetmete korral). Väide on esmapilgul tõene, kui valitseb ülekaalukas tõenäosus, et see väide on tõene. Asjaolu usutavalt tõendamisel ei pea pooled järgima rangeid tõendamisreegleid (tunnistajad, dokumendid, kohtu vaatlused, eksperditõendid või poolte küsitlemine). Piisab ka kirjalikust tunnistusest (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 294).

2 Tõendite kogumine

2.1 Kas tõendite kogumiseks on alati nõutav poole taotlus või võib kohtunik teatavates olukordades koguda tõendeid ka omal algatusel?

Tsiviilkohtumenetluste korral kehtib põhimõte, et asjaolude ja asjaomaste tõendite esitamine on poolte endi ülesanne. Kohus ei või ise tuvastada asjaolusid, millele oma otsuses tugineda. Küll on aga kohtul vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvile 139 teavitamis- ja nõustamiskohustus.

Mõnel juhul võib kohus erandkorras – vastupidiselt põhimõttele, et tõendamiskohustus lasub pooltel – koguda tõendeid omal algatusel. Seda tohib kohus teha vaid selleks, et pooled saaksid juhtumi asjaolusid põhjalikult kirjeldada, ning ta ei tohi asjaolusid ise uurida.

Sellest tulenevalt võib kohus omal algatusel määrata vaatluse või ekspertiisi ja ekspertidega konsulteerimise (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 144) ning nõuda dokumentide esitamist (paragrahv 142) ja menetlusosalise täiendavat küsitlemist (paragrahv 448). Kohus võib omal algatusel ka pooli küsitleda

(paragrahv 448). Samas peab tõendatav asjaolu olema algselt teataval määral tõenäoline.

Hagita menetlustes (nt eestkoste- ja pärimisasjad) ja hagita perekonnaasjades (nt lapse isikuhooldusõiguse ja põlvnemisasjad) (mis ei ole reguleeritud tsiviilkohtumenetluse seadustiku tõendamismõistega) kehtib *ex officio* uurimise põhimõte (perekonnaasjade ja hagita menetlust käsitleva seaduse (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, FamFG*) paragrahv 26). See tähendab, et kohus tuvastab omal algatusel otsuse langetamiseks vajalikud asjaolud ning kogub sobivas vormis vajalikud tõendid enda äranägemisel. Seega ei pea kohus piirduma poolte esitatud teabega. Abieluasjades (nt abielu lahutamise menetlused) ja perekonnaasjade hagimenetlustes (nt teatavad ülalpidamismenetlused) kehtivad teistsugused eeskirjad (seaduse paragrahv 113).

2.2 Millised on järgmised sammud, kui poolte taotlus tõendite kogumiseks rahuldatakse?

Ranged tõendid

Kui pooled vaidlevad asjaolude üle, kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel ranget tõendite kogumise menetlust, mille puhul on lubatud järgmised tõendusvahendid: eksperdi ütlused, kohtu teostatav vaatlus, dokumendid, tunnistaja ütlused ja poolte küsitlemine (vt allpool). Kui pool on avaldanud tõendite esitamiseks soovi, taotleb kohus tõendite kogumist tõendamist vajavate faktiliste asjaolude kohta. Seda tehakse tavaliselt ilma eriliste formaalsusteta kohtuistungil või tõendite kogumist käsitleva määrusega tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 358 alusel. Seadustiku paragrahvi 359 kohaselt tuleb tõendite esitamise taotluses täpsustada need vaidlusega seotud asjaolud, mille kohta tõendeid tuleb koguda, samuti kogutavad tõendid, ning esitada küsitletavate tunnistajate ja ekspertide või menetlusosaliste nimed, ning nimetada tuleb ka menetlusosaline, kes tõenditele tugineb.

Seejärel kogutakse tõendid seaduses sätestatud korras (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvid 355–484). Eelkõige tuleb järgida vahetuse põhimõtet (paragrahv 355) ja poolte õigust osaleda tõendite kogumisel (paragrahv 357).

Esimene neist tähendab, et tõendid tuleb esitada menetlevale kohtule endale, sest just see kohus peab tõendeid hindama. Erand kehtib ainult juhul, kui kooskõlas õigusnormidega võib tõendite kogumise kohustuse üle anda menetleva kohtu ühele liikmele (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 361) või teisele kohtule (paragrahv 362). Põhimõte, mille kohaselt võivad pooled viibida tõendite kogumise juures, tähendab seda, et pooltel on õigus viibida tunnistajate küsitlemise juures ja õigus neid ka ise küsitleda (paragrahv 397).

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 285 kohaselt väideldakse seejärel tõendite kogumise tulemuste üle suulise menetluse käigus. Seadustiku paragrahvi 286 kohaselt peab kohus tegema asjaolud kindlaks kogu menetluse tulemuste, sealhulgas kogutud tõendite põhjal. Seda tehes lähtub kohus tõendite vaba hindamise põhimõttest.

Tõendite vaba kogumine

Vastupidi rangetele tõenditele võimaldab tõendite vaba kogumine tuvastada asjaolusid ükskõik milliste tõenditega, mida kohus peab vajalikuks, ning see võib laias laastus toimuda ilma vorminõudeid järgimata. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 284 alusel on tsiviilmenetlustes tõendite vaba kogumine lubatud ainult juhul, kui pooled on andnud selleks oma nõusoleku.

Kui perekonnaasjade ja hagita menetlust käsitleva seaduse kohastes menetlustes ei ole rangete tõendite kogumine seadustes nõutud, võib kohus asjaolude kontrollimiseks koguda tõendeid rangel või vabal viisil (seaduse paragrahvid 29 ja 30). Pooled võivad esitada kohtule tõendeid, kuid kohus üksi otsustab tõendite kogumise vajaduse ja ulatuse ning tõendite kogumise viisi enda äranägemisel.

2.3 Millistel juhtudel võib kohus tagasi lükata poolte taotluse koguda tõendeid?

Tõendite esitamise taotluse võib tagasi lükata menetluslikel põhjustel või tõendite kogumist käsitlevate normide alusel, kui:

- asjaolud ei vaja tõenditega kinnitamist, s.t asjaolud on juba tõendatud või ilmselged või ei kuulu vaidlustamisele;

- asjaolud ei ole olulised, s.t nad ei mõjuta mingil viisil tehtavat otsust;
- tõendid ei ole sobivad väidetavate asjaolude tõendamiseks (seda olukorda esineb harva, sest tõendeid ei ole võimalik hinnata enne nende kogumist);
- tõendeid ei ole võimalik saada;
- tõendid on vastuvõetamatud, näiteks esitatud põhjendamatute väidete tõttu või vastuolus tunnistaja konfidentsiaalsuskohustusega (välja arvatud juhul, kui ta vabastatakse selle kohustuse täitmisest);
- tõendite kogumine toimub kohtu äranägemisel, näiteks kahju kindlakstegemisel kooskõlas tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 287;
- asjaolu tehti lõplikult kindlaks teise menetluse raames ja on siduv mõlema poole jaoks;
- taotlust ei esitatud õigeaegselt (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 296 lõige 1);
- tõendite kogumine on teadmata ajaks takistatud, tõendite esitamiseks ette nähtud tähtaeg on läbi ja seetõttu menetlus viibiks (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 356).

2.4 Millised on tõendamise eri viisid?

Seaduses on sätestatud viis nn ranget tõendusvahendit.

- Vaatlus (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvid 371–372a)

See hõlmab mis tahes vahetat kohtunikupoolset tunnetuslikku uurimist tõendite kogumise eesmärgil. Vastupidiselt mõnevõrra eksitavale mõistele „vaatlus“ (*Augenschein*) võib selline toiming hõlmata ka sensorset analüüsi ehk kompamist, nuusutamist, kuulamist ja maitsmist. Seepärast võivad vaatlusobjektiks olla ka heli- ja videosalvestised ning andmekandjad.

- Tunnistajate ütlused (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvid 373–401)

Tunnistajad võivad anda ütlusi minevikusündmuste kohta, mille juures nad ise on viibinud. Tunnistajaks võib olla ainult isik, kes ei ole menetlusosaline.

Kui tunnistajal peavad olema eriteadmised asjaolude mõistmiseks, siis on tegemist eksperttunnistajaga (*sachverständiger Zeuge*, tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 414). Eksperttunnistaja ütlus on näiteks kiirabiarsti ütlus õnnetuses saadud vigastuse kohta.

- Ekspertide ütlused (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvid 402–414)

Ekspert (*Sachverständiger*) aitab kohtunikku eriteadmistega, mida too vajab asjaolude hindamiseks. Ekspert ei tee asjaolusid ise kindlaks. Temalt oodatakse hinnangu andmist pelgalt talle esitatud asjaolude põhjal (*Anschlussstatsachen*).

Erandiks on juhtumid, kus eksperditeadmisi on vaja just asjaolude tuvastamiseks. Sellisel juhul võib paluda eksperdil asjaolud tuvastada, näiteks esitada meditsiiniline diagnoos.

Ühe poole tellitud eraeksperti aruannet võib lubada kasutada eksperdi antud tõendina ainult erandjuhul ja vaid mõlema poole nõusolekul.

- Dokumentaalsed tõendid (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvid 415–444)

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku tähenduses on dokumendid kirjalikud avaldused, mille kaudu esitatakse tõendeid poole esitatud vaidlustatava nõude kohta. Tõendusjõudu silmas pidades eristatakse avalikke dokumente (seadustiku paragrahvid 415, 417 ja 418) ja eradokumente (paragrahv 416).

- Poolte küsitlemine (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvid 445–455)

Poolte küsitlemine täiendab muid tõendusvahendeid ja on lubatud üksnes põhitõendi esitamiseks (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 445 lõige 2). Pool, kes on kohustatud tõendeid esitama, saab põhimõtteliselt esitada ainult taotluse vastaspoole küsitlemiseks (paragrahvi 445 esimene lause). Lisaks sellele võib pooli küsitleda ainult teise poole või kohtu nõusolekul.

Seevastu tõendite vaba kogumise korral võib kohus koguda vajalikke tõendeid sobival viisil. Tõendite kogumiseks ei ole vaja otsust tõendite ega nende kuulamise kuupäeva kohta. Peale rangete tõendite (vt eespool) võib tõendite hulka kuuluda näiteks asutustelt hangitav ametlik teave ja aruanded, mitteametlikud

telefoni- või kirjalikud päringud, heli- ja videosalvestiste ja andmekandjatele salvestatud andmete kasutamine. Kohus võib kasutada asjaolude kontrollimiseks mis tahes teabe hankimise viisi. Tema võimalus seda teha on piiratud ainult olukordades, kus teaduse ja loogika põhimõtted viitavad, et rohkem teavet ei ole võimalik saada, või kus teatavad tõendid tuleb kõrvale jätta. Perekonnaasjade ja hagita menetlust käsitleva seaduse kohastes asjades tuleb tõendite kogumise tulemused registreerida (seaduse paragrahvi 29 lõige 3).

2.5 Millised on tunnistaja ütlustega tõendamise meetodid ja kas need erinevad meetoditest, mida kasutatakse eksperdi arvamusega tõendamisel? Millised on kirjalike tõendite esitamise ja ekspertiisiaruande/eksperdiarvamuse kohta kehtivad nõuded?

Tõendite vaba hindamise põhimõttest tulenevalt on kõik tõendid võrdsed ja nende tõendusjõus erinevusi pole. Erinevus on ainult selles, kuidas neid kogutakse.

Tunnistajad

Iga tunnistajat tuleb küsitleda individuaalselt ja hiljem ülekuulatavad tunnistajad ei või samal ajal juures viibida (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 394 lõige 1). Üksteisega vasturääkivaid ütlusi andnud tunnistajad võidakse vastastada (paragrahvi 394 lõige 2).

Enne tunnistajate küsitlemist hoiatatakse neid, et nad peavad rääkima tõtt ja et neilt võidakse hiljem võtta vanne (paragrahvi 395 lõige 1). Kõigepealt palutakse tunnistajatel esitada oma isikuandmed (paragrahvi 395 lõige 2) ning seejärel esitatakse neile küsimusi juhtumi kohta (paragrahv 396). Kohtu eesmärk on tagada, et nende ütlused käiksid juhtumi kohta, millega seoses neid küsitletakse. Kohus võib esitada tunnistajatele ka lisaküsimusi, et teatavaid punkte täpsustada või tagada ütluste terviklikkus.

Pooltel on õigus viibida tunnistajate küsitlemise juures ja esitada neile küsimusi. Menetlustes, kus advokaadipoolne esindamine on kohustuslik, saavad pooled üldjuhul tunnistajatele esitatavad küsimused ise üksnes edastada, samas kui advokaat võib tunnistajat küsitleda vahetult (paragrahv 397).

Tunnistajate küsitlemist käsitlevaid norme kohaldatakse eksperttunnistajate esitatud tõendite suhtes ja poolte endi küsitlemise suhtes (paragrahvid 402 ja 451).

Dokumendid

Tavaliselt esitatakse dokumentaalsed tõendid dokumendi esitamisega. Kui tõendeid esitaval poolel ei ole kõnealust dokumenti, kuid dokument on vastaspoole või kolmanda isiku valduses, võib tõendeid esitav pool taotleda, et vastaspoolelt või kolmandalt isikult nõutakse dokumendi esitamist (tsiviilmenetluse seadustiku paragrahvid 421 ja 428). Dokumentide esitamise kohustus tuleneb tsiviilõigusnormidest ja seda kohaldatakse siis, kui tõendeid esitaval isikul on õigus nõuda, et vastaspool või kolmas isik annaks üle või esitaks dokumendi (paragrahv 422). Selle kohustuse põhjendamiseks peavad olema esmapilgul usutavad alused (paragrahvi 424 lõike 5 teine lause). Kirjalikud eksperdiaruanded või -arvamused on tsiviilkohtumenetluse seadustiku tähenduses dokumendid.

2.6 Kas mõni tõendamisviis on teistest suurema tõendusjõuga?

Üldiselt ei ole. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvis 286 sätestatud tõendite vaba hindamise põhimõttest tulenevalt on kõigil tõenditel võrdne tõendusjõud. Kohus hindab tõendeid nende kogumis. Vaid erandjuhul peavad kohtunikud järgima tõendeid puudutavaid siduvaid norme, näiteks selliseid, mida kohaldatakse menetlusprotokollil tõendusjõu suhtes tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 165 kohaselt või kohtuotsuse tõendusjõu suhtes paragrahvi 314 kohaselt või muude dokumentide tõendusjõu suhtes paragrahvide 415–418 kohaselt.

2.7 Kas teatavate asjaolude tõendamiseks on kohustuslikud kindlad tõendamisviisid?

Ei, tsiviilkohtumenetluse seadustikus ei ole põhimõtteliselt sätestatud norme, mille järgi teatavate asjaolude tõendamiseks tuleks kasutada kindlaksmääratud tõendusvahendeid.

On siiski üks erand, mis kehtib teatavat liiki menetlustes. Tehingute ja käskvekslitega seotud menetlustes võib tõendeid, millega tõendatakse nõude aluseks olevaid asjaolusid, esitada ainult dokumentide kujul ja kõikide

muude asjaolude tõendamiseks ette nähtud tõendeid üksnes dokumentide kujul või poolte küsitlemise abil (seadustiku paragrahv 592 jj).

Teatud menetluste puhul, mis hõlmavad ulatuslikku põhiõiguslikku riivet, nähakse seaduses ette kohustuslik eksperdi hinnang, mis tuleb saada näiteks enne eestkostja määramist või enne sundhospitaliseerimise meetet (perekonnaasjade ja hagita menetluse seaduse paragrahvid 280 ja 312).

2.8 Kas seadus kohustab tunnistajaid ütlusi andma?

Kõik tunnistajad, kes alluvad Saksamaa kohtute jurisdiktsioonile ja kes on nõuetekohaselt kohtusse kutsutud, peavad osalema kohtuistungitel ning andma ütlusi ja vande.

Tunnistaja kohustus ütlusi anda hõlmab ka tema kohustust kontrollida dokumentide põhjal, mida ta teab, ja värskendada oma mälu (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 378). Tunnistajad ei ole kohustatud uurima asjaolusid, millest nad teadlikud ei ole.

2.9 Millistel juhtudel võivad nad keelduda ütluste andmisest?

Tsiviilkohtumenetluse seadustikus eristatakse tunnistaja õigust keelduda ütluste andmisest isiklikel põhjustel (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 383) ja objektiivsetel põhjustel (paragrahv 384). Tunnistaja õigus keelduda ütluste andmisest tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 383 alusel põhineb tunnistaja peresuhtel või ametisaladuse hoidmise kohustusel. Selle eesmärk on vältida huvide konflikti.

Tunnistaja õigust keelduda ütluste andmisest isiklikel põhjustel kohaldatakse kihlatute (punkt 1), abikaasade (punkt 2) ja kooselupartnerite (punkt 2a) suhtes nende abielu või kooselu jooksul ja isegi pärast selle lõppu. Ütlusi andma ei saa sundida ka isikut, kes on või oli otseselt seotud poolega kas veresuguluse või abielu kaudu või kes on või oli kolmanda astme külgsugulane või kes on või oli teise astme külgsugulane abielu kaudu (punkt 3). Külgsugulus tähendab mitte otsest sugulust, vaid põlvnemist samast kolmandast isikust. Veresuguluse või abielust tuleneva suhte aste määratakse kindlaks vahepealsete sündide arvu alusel.

Seadustiku paragrahvi 383 lõike 1 kohaselt ei pea ütlusi andma vaimulikud (punkt 4), isikud, kes on osalenud ametialasel kirjandusväljaannete või raadio- ja televisiooniprogrammide ettevalmistamises, tootmises või levitamises (punkt 5), ja isikud, kellele nende ametikoha, ametiseisundi või elukutse tõttu on usaldatud teavet, mida ei saa avaldada selle teabe laadi või õigusnormides sätestatu tõttu (punkt 6).

Tunnistaja õigus keelduda ütluste andmisest kutsealastel põhjustel hõlmab kogu teavet, mis on teada eespool osutatud isikutele nende konkreetse positsiooni tõttu.

Tunnistaja õigus keelduda ütluste andmisest tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 384 alusel on ette nähtud eesmärgiga kaitsta tunnistajaid ütluste andmise kohustusest tulenevate kahjulike tagajärgede eest. See annab tunnistajale õiguse mitte vastata teatud küsimustele, kuid ei anna õigust ütluste andmisest täielikult keelduda.

Õigust keelduda ütluste andmisest paragrahvi 384 kohaselt kohaldatakse siis, kui küsimusele vastamine tekitab otsest rahalist kahju tunnistajale või seadustiku paragrahvis 383 loetletud peresuhtega isikule (punkt 1) või häbistaks neid või põhjustaks kriminaal- või haldusvastutusele võtmise ohtu (punkt 2). Tunnistajad ei pea küsimustele vastama ka juhul, kui nad oleksid siis kohustatud avaldama ärisaladuse (punkt 3).

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvis 385 on sätestatud mitu erandit seoses tunnistaja õigusega keelduda ütluste andmisest. Eriti oluliseks tuleb pidada paragrahvi 385 lõiget 2, millega vabastatakse vaimulikud ja isikud, kes ei ole kohustatud ütlusi andma materiaalsoõiguse alusel kooskõlas paragrahvi 383 lõike 1 punktiga 6, nende vaikimiskohustusest, ning sellest tulenevalt taastatakse nende kohustus anda ütlusi.

2.10 Kas isikut, kes keeldub tunnistamast, võib karistada või sundida ütlusi andma?

Jah. Kui nõuetekohaselt kohtusse kutsutud tunnistaja ei ilmu kohale, määrab kohus sunniraha (*Ordnungsgeld*) tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 380 lõike 1 alusel, ning kui seda kohustust ei täideta, määrab kohus aresti (*Ordnungshaft*). Sunniraha on 5–1000 eurot (karistusseadustiku rakendamise seaduse (*Einführungsgesetz zum Strafgesetzbuch*) artikli 6 lõige 1) ja aresti kestus ühest päevast kuue nädalani (sama seaduse artikli 6 lõige 2). Samuti peavad tunnistajad tasuma oma mitteilmumisega kaasnenud kulud.

Teist korda kohtusse ilmumata jätnud tunnistaja võib tuua kohtuistungile sunniviisiliselt vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 380 lõikele 2 ning samuti määratakse talle sunniraha. Neid meetmeid ei pöörata täitmisele, kui tunnistaja esitab õigeaegselt piisava selgituse oma puudumise kohta. Kui sellist selgitust õigeaegselt ei saada, peab tunnistaja tõendama, et viivitus tekkis temast olenemata põhjustel (seadustiku paragrahv 381).

Kui tunnistaja keeldub ütluste või vande andmisest põhjust esitamata või esitab põhjuse, mis lõpuks tunnistatakse asjakohatuks, võidakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 390 lõike 1 kohaselt võtta samasugused meetmed, mida kohaldatakse nende tunnistajate suhtes, kes jätavad põhjuseeta kohtusse ilmumata. Kui tunnistaja keeldub ütluste andmisest teist korda, võib taotluse alusel selle tunnistaja kinni pidada eesmärgiga sundida teda tunnistama, kuid kinni tohib teda pidada ainult asjaomase kohtumenetluse ajaks (seadustiku paragrahvi 390 lõige 2).

2.11 Kas on isikuid, keda ei saa tunnistajana üle kuulata?

Ei, üldiselt ei ole olemas isikuid, keda ei tohi tunnistajana küsitleda. Tunnistaja võib olla igaüks, kes on piisavalt küps, et teha faktilisi asjaolusid puudutavaid tähelepanekuid, mõista küsimusi nende tähelepanekute kohta ja küsimustele vastata, sõltumata oma vanusest ja teovõimest.

Puuduvad erinormid isikute kohta, keda on varem karistatud tahtlikult valeütluste andmise või vande murdmise eest.

Kuid isik ei saa olla tunnistaja, kui ta on menetlusega otseselt seotud menetlusosalisena või menetlusosalise õigusesindajana. On kehtestatud erand kaashageja või -kostja puhul seoses asjaoludega, mis käsitlevad ainult teisi kaashagejaid või -kostjaid. Teatavatel tingimustel võib esindaja olla tunnistaja, kui küsitlemise teema jääb väljapoole esindamissuhet. Hooldaja võib näiteks ütlusi anda oma tööülesannetega mitteseotud asjaolude kohta selliste menetluste korral, mille osaline on nende hooldatav isik.

Aeg, mille jooksul isik kvalifitseerub tunnistajaks, on alati see aeg, mil teda kavatakse küsitleda.

2.12 Milline on kohtuniku ja poolte roll tunnistaja ülekuulamisel? Millistel tingimustel võib tunnistaja üle kuulata videokonverentsi vahendusel või muude tehniliste vahendite abil?

Tunnistajat küsitleb üks või mitu kohtunikku. Tunnistajate küsitlemise võib samuti teha ülesandeks ühele menetleva kohtu liikmele või teisele kohtule, kui algusest peale on võimalik eeldada, et menetlev kohus suudab hinnata tõendite tulemusi korrektselt isegi ilma tõendite kogumise kulgu otseselt jälgimata.

Iga tunnistajat tuleb küsitleda individuaalselt ja hiljem ülekuulatavad tunnistajad ei või samal ajal juures viibida (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 394 lõige 1). Üksteisega vasturääkivaid ütlusi andnud tunnistajad võidakse vastastada (paragrahvi 394 lõige 2).

Pooltel on õigus viibida tunnistajate küsitlemise juures ja esitada neile küsimusi. Menetlustes, kus advokaadipoolne esindamine on kohustuslik, saavad pooled üldjuhul tunnistajatele esitatavad küsimused ise üksnes edastada, samas kui advokaat võib tunnistajat küsitleda vahetult (paragrahv 397).

Tunnistajaid võib küsitleda videokonverentsi vahendusel, kui kohus lubab seda (ainult ühe poole taotluse korral (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 128a lõige 2).

3 Tõendite hindamine

3.1 Kas asjaolu, et pool on saanud tõendid ebaseaduslikul teel, seab kohtule otsuse tegemisel piiranguid?

Tsiviilkohtumenetlusõiguses ei ole põhimõtteliselt tõendite kasutamist puudutavaid keelde. Ainus erand on see, et kohus ei tohi võtta arvesse kohtuotsuseid, mis on föderalsest keskregistrist kustutatud või kustutatakse (föderaalset keskregistrit käsitleva seaduse (*Bundeszentralregistergesetz*) paragrahv 51).

Küll aga võib Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohtu (*Bundesverfassungsgericht*) kohtupraktika kohaselt kohtul keelata kaalumast tõendeid juhul, kui tegemist on vastaspoole põhiseaduse kaitsealasse kuuluvate

põhiõiguste – eelkõige inimväärikuse ja üldiste isikuõiguste – ebaseadusliku riivega, mis ei ole erandkorras õigustatud. Kaaluda on vaja hüvesid ja huve ning võtta arvesse kõiki asjaga seotud asjaolusid.

Selle kohtupraktika kohaselt ei tohi kohus näiteks üldjuhul kaaluda tõendeid, mis saadi salaja tehtud helisalvestise, minisaatjate, suundmikrofonide või sisetelefonide abil ning kui tõenditena kasutatakse ebaseaduslikult saadud isiklikke dokumente, näiteks päevikuid või isiklikke kirju.

Kuid kõigil neil juhtudel võib üksikjuhtumi põhiselt otsustada, et erandkorras on olemas tasakaalustavad huvid, mis õigustavad ebaseaduslikult saadud tõendite lubamist, kuid seda alati tingimusel, et sellega ei riivata eraelu tuuma.

See, kas menetlusnormi rikkumisega kaasneb ka tõendite väljaarvamine, tuleb iga niisuguse normi korral eraldi otsustada. Kui esineb menetlust ja kohtuistungit pidamise viisi mõjutavaid puudusi, võib taotleda nende puuduste kõrvaldamist tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahvi 295 lõike 1 alusel. Konkreetse menetlusosalise küsitlemine tunnistajana on näiteks menetlusviga, mille võib jätta tähelepanuta, s.t tõendeid on võimalik kasutada, kui pooled otsustavad loobuda selle normi kohaldamisest või ei ole esitanud vastuväiteid seoses veaga järgneva istungi lõpuks. Kui ei anta teavet tunnistaja õiguse kohta keelduda ütluste andmisest, võib samuti taotleda meetmete võtmist seadustiku paragrahvi 295 lõike 1 alusel.

Loobuda ei ole siiski võimalik selliste normide järgimisest, mis teenivad avalikke huve (paragrahvi 295 lõige 2). Näited hõlmavad kõiki punkte, mida kohus kaalub omal algatusel, näiteks menetlusnõuded, apellatsioonkaebuse lubatavus või isiku kohtuniku ametisse mittesobivaks tunnistamine.

3.2 Kas minu kui poole antud seletusi võetakse tõendina arvesse?

Nagu juba punktis 2.4 selgitatud, võidakse poolte antud ütlusi lubada teataval juhul kasutada tõendina. See, kui suur on selliste tõendite tõendusjõud, on jäetud kohtu otsustada (tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv 286).

4 Kas see liikmesriik on kooskõlas tõendite kogumise määruse artikli 2 lõikega 1 määranud kindlaks muud asutused, kes on määruse alusel pädevad koguma tõendeid tsiviil- ja kaubandusajades toimuvates kohtumenetlustes? Kui jah, siis millises menetluses nad on pädevad tõendeid koguma? Kas nad võivad taotleda tõendite kogumist või aidata kaasa ka tõendite kogumisele teise liikmesriigi taotluse alusel? Vt ka tõendite kogumise määruse artikli 2 lõike 1 kohane teatis

Ei.

Viimati uuendatud: 22/12/2025

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.